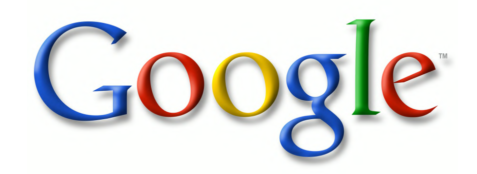
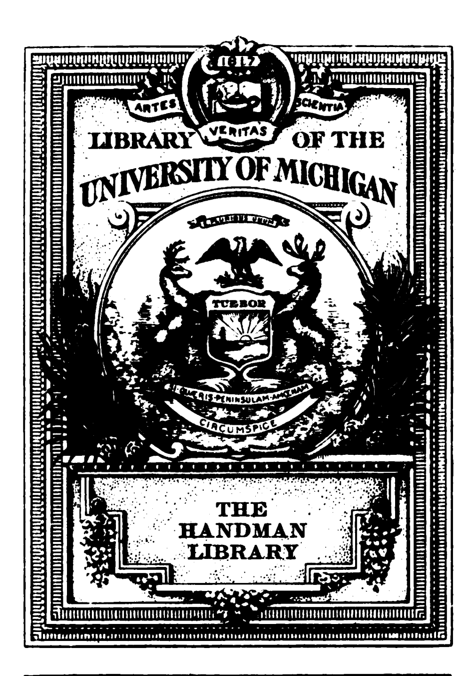

1817
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE
THE
HANDMAN
LIBRARY

LO REGIONALISME ESPLICAT

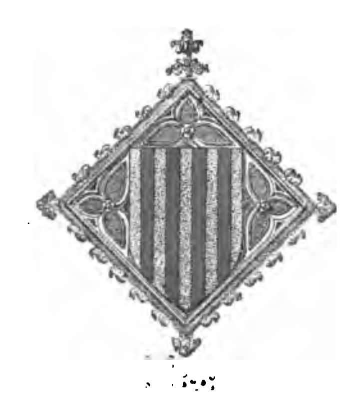
LO REGIONALISME ESPLICAT

COMPENDI CLAR Y CONCÍS PERA SERVIR DE PROFITOSA PROPAGANDA POPULAR DELS IDEALS REGIONALISTAS

ORIGINAL DE

Francisco Flos y Calcat

Treball guanyador del premi ofert per l' *Egara* en lo Certámen celebrat per l' *Ateneo Tarrassench,* lo dia 2 de Juliol de 1894.

Il-lustrat ab dos mapas del mateix autor.

1895

PRELIMINARS

¿Qué s' entent per regionalisme?

Lo conjunt d' aspiracions que tenen per base fonamental la organisació política de las regions, en lo sentit de que cada una de per sí 's regeixi y goberni atesas sas necessitats especials y particular modo d' esser.

¿Qué es lo catalanisme?

Es exactament lo mateix que regionalisme; pero concretat per los catalans á Catalunya, com lo concretan los gallegos á Galicia, los aragonesos al Aragó, los baschs á Basconia, etc.

¿Qué s' entent per NACIÓ?

Es una *regió* ó sia un territori quals habitants son de comunitat d'origen y tenen, per lo tant, igual lo llenguatje, costums, usos, historia y demés afeccions que 'ls dona fesomía propia y un carácter especial y distintiu del que tenen las demés regions...

¿Qué es la patria?

Es lo lloch ahont s'ha nascut, y que desde 'l punt

de naixensa avansa fins á trovar los límits que son aquells en que 'ls habitants ja no tenen igual carácter ni costums, y sobre tot, tenen diferent lo llenguatje.

¿Quina diferencia, existeix, donchs, entre NACIÓ y PATRIA?

Cap absolutament; perque la nació es la patria y la patria es la nació: son efectivament, paraulas sinónimas.

¿Qué es l' ESTAT?

Per Estat s' entent lo cos polítich de una nació, haventhi, per xó, Estats compostos de varias nacions, com per exemple, la Espanya mateixa.

¿Y l' Estat no es també la Patria?

Ho es si 'l forma la mateixa nació; no essent aixís, resulta molt arbitrari l' afirmarho; puig que component la Espanya un conjunt de nacions, será un conjunt de patrias, ó com diriam, un compost de distintas familias que cada una te sa *paternitat.*

¿Pot acceptarse, donchs, lo tenir una *patria gran* y una *patria xica?*

De cap manera, perque equivaldría á sostenir que un indivíduo pot tenir duas naturalesas distintas. En un Estat compost es per demés ridícol sosternirho: are, dintre de la nació será aquesta la *patria gran* y 'l poble ó lloch nadiu, la *patria xica.*

¿En aquest cas, que 's deu dir respecte de un catalá?

Qué sa patria es Catalunya, axó es, sa nació; y aquesta, per rahons no gens sólidas, figura actualment en l' Estat espanyol.

¿Quin es l' enemich declarat del regionalisme?

La funesta *centralisació*, que consisteix en fer radicar tots los assumptos ja judicials ó bé administratius de las diferentas regions, en un centre comú (que 'n nosaltres es Madrid,) privantlas de tota iniciativa, afectantlas en sa dignitat y absorvintlas en los seus mes sagrats interessos de una manera esfarehidora.

CATALUNYA

¿Qué s' entent per Catalunya?

Es lo nom del territori que habitém los catalans y per nostre especial carácter, per nostras costums, per nostra historia, y sobre tot, per nostre llenguatje, es Catalunya una veritable nació europea, á despit dels que, enemichs d' ella, dintre d'Espanya, tractan sempre d' enfosquirli aquesta merescuda condició, desfigurantla al efecte ab innobles intencions sempre que 'ls hi es possible.

¿Podría saberse de que 's valen los contraris de Catalunya pera esborrarli 'l carácter de nacionalitat?

Son tants los medis que posan en práctica, que fora un may acabar lo *Memorial d' agravis* que se 'ls hi fés, essent ademés, com se suposa, treball en vá. N' hi haurá prou ab dir que han intentat posar má de la manera mes descarada, al llibre de la nostra antiga y sabia «Llegislació Civil»;en las Oficinas y dependencias del Estat han procurat posar

casi tots los empleats castellans, ó sino ho son tots, per lo menys no parlan lo catalá; en l' exércit han fet de manera que 'ls soldats d' altras regions passin á la nostra y 'ls d' aquí vagin á aquellas, á fi de que aquestas disposicions tendeixin á prostituhir nostras costums, á debilitar nostre carácter (que prou se nota que va degenerant) y á que s'adulteri nostra llengua, la que maliciosament, no volen que passi de dialecte.

¿Y que succeheix respecte de la ensenyansa á Catalunya?.

Tenint com tenen la Direcció general d' Instrucció pública, succeheix que 'n las escolas, ni geográfica ni históricament se dona á coneixer als noys lo pertanyent á la nostra terra, com fet á posta perque lo que no 's coneix no es tant fácil d'estimarse, y com si axó no fos prou, se priva als Mestres no sols de que ensenyin lo catalá y en catalá pera millor inteligencia y comprensió dels alumnos, com axís ho prescriu sabiament la ciencia pedagógica, ó sia l' art d' ensenyar, sino que per mes sarcasme, fins hi há Mestres que volent passar per il-lustrats, segueixen rutinariament tan funesta pendent, arribant á prohibir rigurosament, sots pena de cástich, de que 's parli 'l catalá en la tal escola, coronant aquesta prohibició, irritant per tot aquell que 's consideri fill honrat de Catalunya, ab la cínica frase de «no quiero que se hable este lenguaje infame.»

¿Quins son los límits generals de Catalunya?

Te al N. los Pirineos ab lo territori del Rosselló, avuy catalá de Fransa; al S. Valencia ab la divisió del riu Cénia; al E. ó *llevant*, lo mar Mediterrani, y

al O. ó *ponent*, l'Aragó ab la divisió del riu Noguera Ribagorsana, avans ab la del riu Cinca, quedant per lo tant, un bon trós de territori mermat á Catalunya, ó sia tot l' espay d' entre 'ls dos rius esmentats; merma ocasionada pel centralisme ab sa arbitraria divisió ó esquarterament en provincias.

¿A qué es degut que Catalunya com á nació estiga avuy inclosa en l' Estat espanyol?

Es degut principalment á la forsa de las armas, (motivada per actes de violencia y rompiment de pactes consignats en las Constitucions catalanas), per part de la cort de Felip V., qui venia obligat á rendirhi 'l major respecte y fidelitat pe 'l compromís que com á Comte de Barcelona habia contret devant dels catalans, al comens de son regnat.

¿Quan y com tingué lloch lo fet d' armas que fou conseqüencia fatal y deplorable de las nostras desventuras?

L' onze de Setembre de 1714, en que fou setiada Barcelona per espay de tretze mesos per las tropas castellanas, (y que ab la ajuda de las francesas formavan un conjunt de 40.000 homes,) tenint ademés á son entorn uns 130 canons, que ocasionaren en tan horrorós seti, com pochs se'n conegan en lo mon, los estragos que son consegüents de 40.000 bombas y 100.000 balas de canó. Ab tot y això 'ls catalans donaren probas de sa valentía y encoratjament refusant varis assalts; fins que las baixas nostras foren molt considerables y 'ls horrors de la fam mimvaren las forsas dels que quedaren, no tingueren altre remey que rendirse, mes, publicant avans un

pregó en só de protesta, qual fragment principal es aquest:

« . . . .

»Se fa també á saber, que essent la esclavitut »certa y forsosa, en obligació de sos empleos, ***expli-*** ***»can declaran y protestan*** als presents y ***donan tes-*** ***»timoni als venidèrs***, de que han executat las últi- »mas exhortacions y esforsos, ***protestant*** de tots los »mals, ruinas y desolacions que sobrevinguen á »nostra comuna y afligida patria y extermini de tots »los honors y privilegis, quedant esclaus ab los de- més enganyats espanyols.......»

¿Quin fou lo principal pretext de Felip V. pera promourer aquesta guerra tan desastrosa?

Com á rey d' Espanya, era solsament Comte de Barcelona; y com á tal, faltá sens mirament ni atenció al cumpliment del article 5.nt de las Constitucions de Catalunya, qual text es lo següent:

«Tota autoritat se constituheix y exerceix á Ca- »talunya mitjantsant lo pacte jurat entre 'l gober- »nant y 'ls gobernats, de ***cumplir*** y fer cumplir al »peu de la lletra las Constitucions y Usatjes.

¿Y quins altres foren los fets despótichs de Felip V. atacant bruscament á la dignitat dels catalans?

Infringí lo preceptuat en molts dels articles de ditas constitucions: (1)

Expedí decrets prohibint lo cobro dels Drets de la Diputació; (articles 82 y 83) ordená que 's fessin allotjaments; (article 18 y 19) desterrá sens formació de causa á un Cónsul holandés (2) y altres

(1) Végintse dits articles al final á mida que 's indiquin.

(2) Arnold de Jayer,

ciutadans catalans; (article 20) interposá son manament pera varias eleccions de cárrechs públichs; (article 3) tancá per tres anys la Universitat y demés escolas de Barcelona; enviá ordres ab la superbiosa frase de *«obehireu encare que sia contra Constitució»* y fins en los assumptos de pur cerimonial mostrá sa propensió abolint lo privilegi que tenian nostres concellers de cubrirse en sa presencia. (1)

¿Y s' havian respectat sempre 'ls furs y privilegis de la nostra terra per part del monarcas d' Espanya?

Sempre; y si alguna vegada aixó hagués succehit, las Corts Catalanas no votaban subsidi ni *donatiu* de cap mena fins que 'l Rey dongués satisfacció dels agravis inferits al Primpcipat. (article 6º).

¿Y qué feren las autoritats catalanas al devant de las greus ofensas de Felip V.?

Li negaren la obediencia, proclamant tot seguit pera ocupar son lloch al Arxiduch Carles d'Austria, á qui sens dupte ab mes dret li pertanyia tal honrosa distinció, y foren las primeras en concorrer al punt de la lluyta alentant al poble y combatent sens parar, com ho proba l' haver sigut ferit en las murallas del Portal Nou, lo Conceller en Cap En Rafel de Casanova, cayent abrassat ab la bandera de Sta. Eularia: exemple de verdader patriotisme que no s' observa en los capitostos *patrioteros* d' avuy dia.

¿Quina ajuda reberen los catalans del Arxiduch?

---

(1) Aquestos y molts altres detalls se trovan en los *Fueros de Cataluña* per J. Coroleu y Pella.

Fiats en sas promesas d' enviarloshi reforsos, concebiren l' obtenir una segura victoria; puig que aixís podian contrarrestar l' aument de forsa que dels francesos tingueren los castellans; mes, per traidorías ó malas avinensas, en vá esperaren los catalans de las ofertas del Arxiduch Carles, essent absolutament sols, en aquella guerra horrorosa, y com es natural, al devant de la inconsiderable superioritat del número, fou obligat lo fatal desenllás, mes no deixaren per xó d' agotar tots sos recursos tot y tenin que combatrer á altre poderós enemich com era la fam, á mes del cansament de tan terrible lluyta y que, com ja s' ha dit, se sostingué per espay de 13 mesos.

¿Qué portá tot seguit á cap Felip V. després de la caiguda de nostras llibertats?

Va disoldre sens pérdua de temps la Generalitat y 'l Consell de Cent, y com per mofa, maná que usessin la venerable gramalla de nostres Consellers los empleats de mes baix servey. Privá 'l funcionament de la patriótica institució del *Sometent* que tant havia contribuit á solidificar la gloria y l'honra de nostra patria y la de reys anteriors mes prudents y sabis; y, com si aixó no fos prou, obligá á que fos fermada á las nostras taulas la típica ganiveta. Omplí nostra terra d' empleats castellans, tallats en son mateix patró; perseguí crudelment á tots los compresos en la causa del Arxiduch, y per fi, després d' altras mil barbaritats, (com per afront y vergonya nostra, la de un poble que may havia sofert la humillació,) maná enderrocar lo barri mes hermós que possehia Barcelona que s' anomenava de

Ribera, fenthi aixecar en son lloch la ignominiosa Ciutadela.

¿Ahont estava situat aquest barri de Ribera?

En los terrenos que avuy son jardins del Parch, y que 'l geni catalá com pera vindicarse en l' época actual del absolutisme d' aquell rey funest, esborrá aquell padró d' ignominia, derruhint al efecte los mes de sos edificis y alsanthi sumptuosos Palaus pera la celebració de la primera Exposició Universal espanyola, (any 1888) demostrant á las personas de bon seny y clar criteri, que no s' ha extingit encare la rassa d' aquells valents que 'n dits llochs sacrificaren sa vida en defensa de la patria.

¿Y qué li queda á Catalunya de lo que antigament possehía?

Desde aquella fetxa fins al present, s' ha anat posant ma, tant y tant á tot lo que 'ns pertanyía, que ja casi res podém ostentar ni com per insignificant mostra, de lo que era la joya y orgull de nostres antepassats, perque constituhía l' element mes vital de la seva independencia.

¿Ja que 'm parla de independencia, fou del tot independent Catalunya?

No hi ha pás dupte que tingué la categoría dintre d' Europa d' Estat independent. Ella fou la primera regió ibérica que expulsá de son terrer la invasió moresca, y d' aquí pot dirse que data la fundació de la nacionalitat catalana, perqué contribuhí ab aquest acte tan trascendental á lograr sa independencia.

¿Qué feren los catalans pera arribar á son complert desitj de independencia?

Lluytaren junts ab los franchs pera fer guanyar á aquestos moltas de sas batallas, per lo que agrahit y reconegut de sos valents esforsos, Carles lo Calvo rey dels franchs, que possehía nostre territori, lo cedí generosament á Jofre 'l Pilós, nombrat Comte de Barcelona, qu' era 'l primer capdill d' aquellas epopeyas contra 'ls sarrahins. (any 877)

¿Fins quan durá aquest estat de independencia?

Després d' extendrer los primers Comtes los dominis del Comtat de Barcelona, per la part N. de Catalunya, inclós lo Rosselló y la Cerdanya, acabá Ramon Berenguer IV. (any 1150) logrant la conquesta del demés territori fins més enllá del Ebre. Casantse aquest Comte ab Petronella d' Aragó, s' uniren aquest reyalme ab Catalunya, pero ab lo prévi pacte de que cada un dels Estats seguirian essent soberans de son gobern interior. Dins d' aquesta germanó portaren á cap las empresas mes gloriosas que registrar puga la historia de qualsevol país.

¿Quinas son las empresas mes capdals de que 'n sortiren victoriosos catalans y aragonesos?

Essent Comte-Rey En Jaume I (any 1228) conquestaren Mallorca y Valencia del poder dels moros com també 'l regne de Murcia 'l qual cediren á Castella. Mes tart triomfaren á Sicilia y 's feren sevas las illas de Córcega y Serdenya y extenent de dia en dia son poderiu, lograren avansar mes cap al Orient, derrotant als Turchs en la célebre batalla de Lepant, y per fi 's feren propi 'l ducat d' Atenas que possehiren per espay de 70 anys.

¿Quin fou lo nom que s' empleá pera designar en conjunt aquestos territoris?

Lo d' Estats confederats de la *Corona d' Aragó*. (1)

¿A qué 's degué tan extraordinari poderiu que adquirí en totas sas empresas la Corona d' Aragó?

En primer lloch á la virilitat, energía y patriotisme de sos naturals, guiats sempre per capdills valents y decidits, com ho foren sos mateixos Comtes-reys, en que venian obligats per la lley, en cassos de guerra, á anar al devant en persona, (art. 30) y en segon lloch, á l' estar regits per unas Constitucions, qual sava protectora estava disseminada en son articulat que dictaren ab aprobació de las Corts, reys sabis y poderosos, valents y estimats del poble.

¿Quins foren los Comtes-reys que mes se distingiren en la llegislació y perfeccionament de nostras Institucions?

BERENGUER I LO VELL, publicá 'ls *Usatjes* (any 1068), y podém dir ab orgull que fou lo primer Códich d' Europa.

JAUME I LO CONQUERIDOR, (1274) instituhí'l Consell de Cent de Barcelona y feu adicions portentosas en lo llibre de las Constitucions.

PERE 'L GRAN, fill de Jaume I, anomenat també 'l *dels Francesos*, per la gloriosa batalla que contra aquestos guanyá en lo Coll de Panissars, (any 1285) perfeccioná la institució del *Sometent;* instituhí 'l *Bras popular*, y de son regnat data 'l célebre Llibre

(1) Végis al final los articles corresponents al acta de la *Unió federativa de la Corona d' Aragó*.

del Consulat de Mar que copiaren nacions extrangeras.

Jaume II, lo Just, (any 1298) seguí ab notable sabiesa 'ls bons exemples de sos pares, ó sia com á net de *Jaume I* y fill de *Pere 'l Gran.*

Pere IV, lo Cerimoniós ó del Punyalet, que perfecciona la organisació dels Municipis, é instituhí entre altras la fórmula de jurá 'l rey los drets y privilegis de la terra (any 1308).

Alfons V, lo Sabi, ó 'l Magnánim, que ab prudenta y sabia intenció se desvetllá en adicionar y reformar las nostras Constitucions (any 1438.)

¿Quina época s' esdevingué després d' aquest período tan brillant?

S' esdevingué una época trista y revolta pe 'ls Estats confederats de la Corona d' Aragó y tant es aixís que fou lo comens de sa decadencia.

¿Quin fou lo motiu d' aquesta decadencia?

Morint sense successió 'l rey Martí l' Humá (any 1410) fou regent per espay de dos anys lo Comte d' Urgell, lo Desditxat, ja que ab mes dret li pertanyia la corona; mes, per confabulacions y malas arts que 's tramaren, resultá que'n lo Parlament de Casp fou proclamat En Ferran I d' Antequera, malgrat la oposició dels catalans. Aquestos mes s' indignaren encare al saber las vilesas y mofas de que fou víctima 'l Comte d' Urgell per part de la gent castellana; puig que arribá fins al punt d'esser tractat com un malfactor, empresonat á Lleyda, per anar á morir mes tart en lo castell de Xátiva, martiritzat y en mitj de la mes gran vergonya.

¿Y aixó pot dirse que fou suficient pera comensar la decadencia de la Corona d' Aragó?

No hi há dupte, y ho esplicaré. Ademés dels disturbis motivats pe 'l Parlament de Casp, sempre funest pera la historia nostra, hi há que afegirhi altres successos de no menys importancia; per successió al trono s' esdevingué á ocupar aquest, Ferrán II, que, casantse ab Isabel I de Castella, s' uní aquest regne ab la Corona d' Aragó: aquesta unió, donchs, ab una rassa tan contraria de la nostra, baix tots sentits, fou lo preludi de nostras desgracias; perque imbuhit lo rey Ferrán per la reyna castellana, sa esposa, comensá á mirarse ab indiferencia las cosas de sa terra y aixó feu naixer rivalitats é intrigas entre las duas rassas que Deu ajud si arriban á esborrarse, mentres domini com avuy encare, l' esperit d' absorció y pretensions de superioritat envers nosaltres, de la rassa castellana.

¿Que hi há que notar respecte del regnat dels reys Católichs Ferrán é Isabel?

Durant dit regnat, Cristófol Colom descubrí las Américas, tocant bona part d' aquesta gloria á Catalunya, puig que la major part dels tresors que 's necessitaren, sortiren d' ella, com també hi aprestá bona part de personal. Donchs bé; tant y tant donaren á compendrer los castellans l' odi y enveja que 'ns tenian, que no repararen en regatejarnos nostra part d' honor, com ho proba 'l que 'n llegendas y emblemas de tan descomunal empresa sols s' hi llegía la vanitosa frase de «Por *Castilla* y por *León* nuevo mundo halló Colon,» que no per xó deixá d' esser refutat per nosaltres ab lo «Tanto monta,

monta tanto, Isabel como Fernando.» Altre detall que esmentar, es que 'ls castellans al tenir que anomenar ja de paraula ó d' escrit, als Reys Católichs, posavan sempre Isabel y Fernando en lloch de Fernando é Isabel com era just y llógich: mostra evident del *apreci* y *consideració* que 'ls castellans tenian al rey aragonés y per consegüent á la seva rassa, á la que fins privaren de comerciar ab América.

¿Quins altres fets son dignes d' esmentar dels demés reys que 'ls succehiren?

Sols pot dirse que fou anar de mal en pitjor, puig aumentá mes y mes un esperit enconat envers nosaltres, acabant sempre ab provocacions que determinaren ben clar un fatal período d' enemistats y rancunias, y molt mes per las reincidencias de violar nostres drets per tots los medis imaginables que ja directa ó indirectament los hi eran mes factibles.

¿Quins fets histórichs son bons de coneixers com atentatoris á las nostras Constitucions per part dels Monarcas?

Son molts y esmentarém los principals: Trovantse á Barcelona En Ferran, lo d' Antequera, ab tota sa cort, intentá 'l mancar á dretas l' article 82 per considerarlo depressiu per una persona real. «Ni 'l Rey ni sa familia están esceptuats del pago dels impostos de la Diputació.» Aquesta es la lletra de dit article, y motivá que 's reunís á tota pressa 'l Consell de Cent, deliberant en plé que fossin exigits sens demora 'ls drets que li pertocavan pagar, y manifestarli que 'l Rey devía esser lo primer en

acatar las lleys qu' ell mateix havía jurat. Molt li costá al Rey Ferrán humiliarse á las exigencias legals dels Consellers, en qual cap figurava l'eminent patrici En Joan de Fivaller, mes no li calgué altre remey, si be á despit seu, que aplacar son altiu orgull al devant de la energia y rahons sobradas d' aquella Corporació, quals homes jamay se vinclaren en contra de la legalitat y de la justicia, com s' observa avuy per qüestió de banderias y conxorxas políticas. (1)

=

En 1461, se declará á Joan II conculcador dels drets del seu fill, lo Prímpcep de Viana, per haver manat ferlo presoner.

Enterada la Diputació y 'l Consell de Cent d' aquest atropell, obligaren á Joan II á que deixés en llibertat al seu fill; puig que era axó atentatori als articles 18 y 19 de las Constitucions; (2) mes posat lo monarca en actitut perfidiosa, fou destronat y proclamaren los catalans á son fill lo Primpcep de Viana que regná pochs mesos; puig que morí enmatzinat pe 'ls enemichs de Catalunya.

=

En 1630 Felip IV, á fi de impedir una invasió del exércit francés per la part del Rosselló, enviá cap á la frontera un gran contingent de tropas, que, á son pas per Catalunya, cometeren brutal y criminalment tota mena d' atropells, mancant aixís, al article 11 de nostras Constitucions en que 's declarava exempta d' allotjaments la casa catalana.

---

(1) Bona ensenyansa es aquesta que no deuhen oblidar los demócratas y liberals moderns.

(2) Vegis dits articles al final.

Las queixas y dolorosas exclamacions de tots los pobles per ahont s' establía ó tranzitava la soldadesca castellana foren grans, mes aquesta, atiada doblement pe 'ls seus gefes y aquestos pe 'l seu rey y conseller lo vanitós Duch d' Olivares, s' entregaren ab mes espantós desenfré al saqueig, al robo, al assessinat y á la violació. (1)

Y per fi, perque sería llarch si relatessim tots los que 'ns diu la historia, s' esdevingué la guerra de successió l'any 1714, motivada també per desastrosas violencias y contrafurs, comesos per la Cort castellana de Felip V y de lo qual ja se n' ha parlat al comensament d'aquestas disquisicions históricas.

¿Resumint aquets fets mes principals, quinas deduccions ó comentaris poden ferse?

Desde 'l funest Parlament de Casp, seguint després pe 'l matrimoni fatal que 'ns dugué á la unió de la Corona de Aragó ab la de Castella, y no deixant de vista 'ls darrers Felips, foren tants y tants los contrafurs y exaccions que 's cometeren ab idea expressa y mal intencionada, que denotan ben clarament lo viu desitj de mortificarnos de la rassa castellana y la afanyosa ambició d' exercir sobre 'ls catalans un rigurós predomini, tal vegada pe'l gran profit que 'n podía traure, no sols en aquellas épocas, si que també en las esdevenidoras, pera assegurar ab lo treball, enginy y per consegüent riquesa

(1) Tots aquets atropells y horrors foren causa de la *guerra dels segadors* qu' esclatá ab tot son furor lo dia 7 de Juny de 1640, y que s' anomená 'l *Córpus de sanch* per escaurers en aquesta diada. Al consignar la present nota, just es que 's dediqui un recort al eminent patrici En Pau Claris, qui no pará fins á esser retornada l' honra de Catalunya.

de la nostra terra, un medi lucratiu, duradèr y evident, á la descendencia de sa rassa.

¿Y qué han dut á la práctica 'ls goberns centralistas de Madrid desde la caiguda de las llibertats catalanas fins á nostres dias?

Lo que ja 's pot suposar: ferse amos absoluts de tot nostre patrimoni per medi de una abominable y absorvidora centralisació; havent aquesta arribat á tal extrém, que poch nos manca pera que desde Madrid, lloch empestat d' ahont han vingut totas nostras desventuras, nos obliguin á demanar permís y pagar los drets corresponents, pera poguer disfrutar ab llibertat del aire que respirém. Han amordassat nostra llengua, la que ab ella parlaren Reys sabis y Sants venerables, é imposat la seva, que per aquest sol concepte s' ha fet odiosa á la nostra terra, han esquarterat nostre territori en provincias com pera assimilarnos confusament ab las demés d' Espanya, resultant una divisió tan absurda y arbitraria com excitadora d' antipatías y rivalitats entre ellas.

¿Y qué mes han fet los centralisadors?

Han imposat lo sistema irritant de las quintas, això es, una verdadera rifa d' homes, lo que may hauria proposat ni consentit Catalunya en los temps gloriosos de la seva independencia, perque ho consideraria degradant; donchs que pera defensar la patria sempre tenia adalits voluntaris, ó sino que ho digan, (fins en lo período després de una centuria en que li foren arrebatats sos furs,) Girona y 'l Bruch que foren los baluarts invictes, que, gracias al esperit regional d' aquella época, deturaren lo vol de las

águilas francesas, puig, de lo contrari, haurian arribat tal vegada á esmicolar lo cor d'Espanya, ó mes ben dit de Castella, (1) la que tants agravis ve inferint á la treballadora Catalunya ab funestos tractats extrangers, ab cárregas y nous impostos, cada dia mes crescuts y en aument; y per fí, no fa molt, que trovantnos encare engrunas de lo que contribuhí á fixar y realsar nostre brillant passat, intentaren posar sa má barrohera al llibre de la nostra llegislació civil, atrevintse á esborrarnos lo nostre carácter y nom de catalans.

¿Per tot lo que m' acaba de dir, se veu donchs, que sovint han estat afanyosos de mortificarnos no parant may en medis?

Y tant es axís, que quan no ha sigut de fet, ha succehit de paraula, tractantnos d' *egoistas, rebeldes, bruscos, locos* y altres mots infamants.

¿Qu' es estrany que soportin y consentin ó mes ben dit sufreixin los catalans tanta mena de vilipendis é indignitats de una rassa per ella calificada de noble, generosa y sobre tot hidalga?

Tres son las causas principals: Primera, perque 'l poble catalá á impuls d' ella s' ha degenerat. ¡Ah si tornessin los braus d' aquells temps! Segona, perque cada hú te 'l seu treball pera acudir á sa subsistencia y per lo tant, té certs compromisos que'l decantan á la passivitat y fins á la indiferencia vergonyosa; y tercera, la política dels mateixos centralisadors que 'n diferentas formas han procurat exténdrerla per tot lo país, dividintlo y subdividintlo

(1) Entenguis que de Castella esceptuém la part bona é ignocent y 'ns referim tan sols als que desde son centre desgabellan la cosa pública á ciencia y paciencia de tot lo país.

en fraccions y mes fraccions de tots colors, creant *caciques* que tot ho mangonejan,mentres los ajudin á mantenirse tot l' any á costa dels contribuyents en la taula de sos vicis y concupiscencias. Mes, per fortuna 'l poble ja 's va desenganyant; coneix molt bé sas intencions y malifetas, y ajudant Deu, s' arribará tart ó d' hora á fer una seria escombrada, impulsat per la sola y exclusiva idea de *Patria*, ó sía de «*Catalunya pe 'ls catalans.*»

Pero are, deixant apart la historia, y com si 'ls greus fets esmentats no haguessin succehit ¿no hi hauria motiu beneficiós en los temps actuals pera que tots contribuhissem á la idea de formar una veritable y ben organisada *unió nacional... ibérica?*

Molt conforme, y es precisament á lo que aném los regionalistas; y com que m' ha dit *unió ibérica*, no fora res d' estrany que Portugal s' hi avingués perque conservaria com totas las demés regions de la península sa propia independencia, no tenint que estar com está avuy, mes ó menys supeditada á un Estat estranger. No hi há dupte, que una *unió peninsular ibérica* seria una gloria molt prepotent; pero, com se suposa, desterrant per complert la actual grollera *uniformitat* ab sa arruinadora y conseqüent *centralisació;* perque hi ha que distingir que no es unió lo que avuy impera á Espanya, sino una arbitraria y perjudicial uniformitat.

¿Vol donarme una definició mes clara pera distingir be aquestas duas paraulas?

Ab molt gust: Per *unió* s' entent un conjunt de nacions unidas pera protegirse mútuament, á fi de concertar lo convenient als interessos generals y

defensarse en cas d' invasions enemigas exteriors. Per lo demés, cada una que 's goberni com y de la manera que mes li convinga als seus interessos y modo d' esser.

La *uniformitat,* que 's lo sistema actual d' Espanya y que sols s' acomoda per lo vist, á las ambicions dels polítichs d' avuy, pe 'l profit personal que 'n trauhen, es subjectar á la forsa totas las regions ó sian las antigas nacionalitats á un régimen llegislatiu igualatari, sense cap mena de consideració á la naturalesa,carácter y dignitat de cada una; y essent com son totas ellas distintas y variadas y ab aptituts y condicions diferents, resulta com si per exemple, fos prudent que 'n un hospital s' establís un sistema de curació idéntich pera tots los malalts, es á dir: propinant á tots lo mateix remey sense atendrer pera res al carácter del mal, la etat y 'l temperament físich de cada un. ¿Ho entent?

Prou, y per lo que m' ha dit jo 'n deduheixo un cas molt semblant: Per exemple un cos d' exércit, sia d' infanteria, de caballeria ó d' artilleria etz., es natural que porti igual figurí de vestuari; pero que tots los trajos fossen tallats ab igual é idéntich patró, donada la diferencia ó complexió natural de sos individuos, seria de lo mes ridícul.

Exactament; y are 'm permetré posar un exemple de lo que vindria á esser una veritable *unió nacional:*

Figuremnos, donchs, una orquesta ben composta y organisada. Mentres executa, deu sentirse un conjunt harmónich, es á dir, una *unió musical,* provenint, com tothom sab molt bé, d' una *varietat* de

sons produhits per *diferents* instruments y ademés, uns tocant de vegadas ab intermitencias, altres ab tota pressa, y altres, en fí, sols convenint que toquin en moments donats, tot tal com indica la mes ó menys inspirada composició musical.

Ja entench: de manera que resultaria faltat de sentit lógich, que pe 'l sol fet ó intenció d'unificar dita orquesta, s' obligués á tots los músichs á tocar igual instrument y á que prescindint d' aptituts, tots sense escepció, donessen las mateixas notas é iguals compassos.

Exactament; axó mateix passa á Espanya: s' obliga pe 'l poder central á que totas las nacionalitats ó regions toquin ab igualtat absurda y rutinaria per demés, en lo gran *desconcert nacional,* (perque al mestre ó mestres los hi convé) malgrat las especialitats, aptituts, naturalesa y diferencias de cada una, com las tenen los músichs de la orquesta de qu' hem parlat, essent per lo tant axó una lley molt poch llógica, molt anti-lliberal y fins podém dir altament despótica, per mes que pesi als unitaristas y centralisadors.

¿Quina apologia pot ferse del centralisme?

Suposemnos un monstruós polp situat en lo centre del Estat, qu' es Madrid, y qu' estent sos tentáculs ó brassos per las regions, xuclant sempre de las mateixas tot lo que pot per la vida de son cos, cada dia mes afamat, fins á deixarlas sens esma ni energía pera tan sols defensarse: tal es lo centralisme; y está en la conciencia del poble que paga, de que es axís, per lo grau tan perjudicial y y abusiu en que ha arribat; puig es ja escandalósa é

irritant la gran colla de vividors qu' escudats ab la forsa 'l sostenen, no possehint altre mérit, la major part, que saber fer quan los hi convé, tota mena d' evolucions y explotar al pais descaradament, mal grat sa indignació per las vilesas y mangoneigs que d' ells tot sovint s' experimentan.

Donchs, aixís, per lo que vaig veyent, la única solució descansa en adoptar lo sistema regionalista; axó es, que las regions, com ja m' ha dit no fa molt, dintre de la esfera de sas atribucions se gobernin segons sas necessitats y especials condicions ó manera d' esser. Mes tindría 'l gust de coneixer lo programa del regionalisme perque suposo que 'l deu tenir pera la organisació y unió de adeptes.

De moment puch exposarli las bases que constituheixen dit programa que desitja, y que aprobadas per una Assamblea Catalanista, composta de delegats de tot Catalunya, se celebrá á Manresa, l'any 1892 y son las següents:

PODER CENTRAL

Base 1.ª—Vindrán á son cárrech.

(a) Las relacions internacionals.

(b) L' exércit de mar y terra, las obras de defensa y la ensenyansa militar.

(c) Las relacions económicas d' Espanya ab los demés pahissos, y en conseqüencia, la fixació dels aranzels y 'l ram d' Aduanas.

(d) La construcció y conservació de carreteras, ferrocarrils, canals y ports que sian d' interés general. En las d' interés inter-regional podrán posarse d' acort lliurement las regions interessadas, intervenint lo poder central sols en cas de desavinensa. Las vias de comunicació d' interés regional serán d' exclusiva competencia de las regions. Igual criteri se seguirá en los serveys de correus y telégrafos.

(e) La resolució de totas las qüestions y conflictes interregionals.

(f) La formació del pressupost anyal de gastos que, en lo que no arriben las rendas d'Aduanas, deurá distribuirse entre las regions á proporció de sa riquesa.

PODER REGIONAL

Base 2.ª—Se mantindrá 'l temperament expansiu de nostra llegislació antiga, reformant, pera posarla d' acort ab las novas necessitats.

Base 3.ª—La llengua catalana será la única que ab carácter oficial podrá usarse á Catalunya y en las relacions d' aquesta regió ab lo Poder central.

Base 4.ª—Sols los catalans podrán desempenyar á Catalunya cárrechs públichs.

Base 5.ª—La divisió territorial tindrá per fonament la comarca natural y 'l municipi.

Base 6.ª—Catalunya será la única soberana de son gobern interior, per lo que dictará sas lleys en sas diferentas necessitats; establirá y cobrará 'ls impostos; encunyará sa moneda y tindrá las demés atribucions inherents á la soberania que no correspongan al Poder central segons la Base 1.ª.

Base 7.ª—Lo poder llegislatiu regional radicarà en las Corts Catalanas que deurán reunirse tots los anys en época determinada y en lloch diferent.

En las Corts, fetas per sufragi, hi podrá estar representat lo treball manual, la capacitat y la propietat, industria y comers, mitjantsant la corresponent organisació gremial en lo que possible sia.

Base 8.ª—S' organisará 'l poder judicial restablint l' antiga Audiencia de Catalunya, deventse fallar en última instancia tots los plets y causas dintre de nostre territori.

Los funcionaris del ordre *judicial* serán responsables.

Base 9.ª—Exercirán lo *Poder executiu* cinch ó set alts funcionaris nombrats per las Corts.

Base 10.ª—La *comarca natural* tindrá la major latitut possible d' atribucions administrativas, organisantse en cada una un Consell nombrat pe 'ls municipis de la mateixa.

Base 11.ª—Los *municipis* tindrán totas las atribucions

que necessitan pera 'l cuydado de sos interessos propis y exclusius.

BASE 12.ª—L' *exercit* á Catalunya se fará per medi de voluntaris, ó be ab compensació en diner previament convinguda, essent fixo 'l cos d' exércit que á Catalunya corresponga.

BASE 13.ª—L' *ordre públich* estará confiat al *Sometent* y pera 'l servey actiu se crearán cossos semblants als de Mossos d' Esquadra ó de Guardia Civil, dependint aquestas forsas del Poder regional.

BASE 14.ª La *ensenyansa pública* s' organisará acomodantla á las necessitats y carácter de la civilisació de Catalunya.

BASE 15.ª—La Constitució catalana y 'ls drets dels catalans estarán baix la salvaguardia del Poder executiu catalá, y qualsevol ciutadá podrá deduhir demanda devant dels tribunals contra 'ls funcionaris que la infringescan.»

Ab la sola apuntació-extracte de las precedents bases, ja 's deixa veurer lo criteri altament expansiu y lliberal que regiria en lo desenrotllo de las mateixas, treball que cuidadosament se va portant á cap per medi d' Assambleas Catalanistas, cada any ab éxit mes brillant, no sols pe 'ls temas que son objecte de discussió, si que també pe 'l major número de delegats de distints punts de Catalunya que hi concorren.

¿Y aquesta organisació regional, obeheix al exemple de la d' altres pahissos, pera que sia garantía segura de sa perfecció y de que cumplirá per tant son objecte?

Naturalment que serveix de informació tot lo útil y bó que 's traslluheix d' altres pahissos; mes per xó, no 'ns caldría sortir de casa pera trobarho, bastant sols, l' atemperar nostra antiga organisació (y que, sia tornat á dir, sens arrebatá per la forsa

de las armas,) ab los actuals avensos socials, com ho consigna la Base 2.ª.

¿Progressa, donchs, en altres pahissos la idea regionalista?

Se practica ja ab gran éxit en varias nacions d' Europa, com Alemanya y Suissa y en los Estats-Units de l' América. Y ab mes ó menys diferencias d' aspiracions, ó com si diguessem ab mes ó menys desitjos d' autonomía ó de independencia, tenim que propagan y bregan per aquesta idea patriótica-regionalista com nosaltres,

Irlanda ab la Inglaterra;
Flandes ab Bélgica;
Finlandia y Polonia ab Russia;
Noruega ab la Suecia;
Islandia ab la Dinamarca;
Bohemia ab l' Austria;
Transilvania ab Hungría,

y altras nacionalitats del Estat espanyol, com Catalunya y regions que van predicant contra l' abominable y esclavisador centralisme, com per exemple, al mitj-dia de Fransa, al N. d' Italia y en la Turquía.

¿Sapigut tot lo que m' acaba de dir, y que hi estich conforme, podém fundar grans esperansas en lo triomf del regionalisme, únich sistema que comprench podría purificar y regenerar per complert nostre país en particular y las demés regions en general, del mal estar en que 's troba?

Mentres los catalans consentin ab sa passivitat y tolerin ab sa indiferencia l' actual viciós sistema tributari-administratiu espanyol, cada dia mes gravat ab novas cárregas é impostos y ab tractats fu-

nestos pera la producció en general, haurém d' aguantar y sofrir que 'l centralisme, desde son setial madrileny, fassi tants atropells y disbauxas al seu gust y arbitri; pero en cambi no hi ha que duptar que fora propera la nostra victoria, si adonantse tots los catalans del perillós daltabaix en que tot se troba, s' unissen en patriótich esfors, y comentant lo que eram, lo que som y lo que podriam esser, nos resolguessim á proposar y á imposar si fos necessari als Poders centrals, la adopció dels sistemas prudents y d' alta conveniencia pera 'l progrés, desenrotllo y equitat del país en general, com son los que 's fixarian al constituhir una veritable Espanya regional.

¿Y pera la implantació del regionalisme no's necessitaria per ventura l'esfors y la cooperació d'altras regions?

Es clar que sí; y respecte d'aixó tenim dintre del Estat espanyol á Nabarra y las Provincias Bascas que gosan encare avuy, si be sols en part, de llibertat regional, essent las únicas regions de la desgabellada Espanya que 's conceptuan actualment honrada y acertadament administradas.

Donchs, bé; ja que aquestas regions, inclosas las demés del Nort, que's pot dir constituheixen, com ho diu tothom que te sentit franch é imparcial, lo cervell de la Espanya, han fet, fan y farán sempre manifestacions regionalistas, com ne tenim exemples, y per lo tant, las unas pera conservar lo poch que tenen y conquistar lo demés que 'ls manca, y las altras pera reedificarse per complert, es natural que hi ha de haver inteligencia, com ja s' hi va de mica

en mica establint, pera demá obrar totas á la una al tocar l' hora de las reivindicacions regionals.

¿Quina conducta li sembla millor que, are com are, hem de seguir los catalans y com nosaltres los regionalistas d' altras regions que persegueixen iguals fins?

Cada hú en la esfera de las sevas forsas y possibilitats, exercir la tasca de veritables apóstols, fent, sempre que 's presenti medi oportú, la nostra patriótica propaganda, sempre lleal, digna y noble com ho es sa causa; fent remoure als ensopits é indiferents que no sempre, alguns com n' hi han, respondrán ab la cómoda frase de «*tant se m'en dona*», ó be ab la egoista de «*si tampoch no ho veurém*» y d' altras per l' estil; mostrant als ignorants y als que de bona fé inconscienment van á enfangarse en la política centralista, las beneficiosas ventatjas del regionalisme (que entre 'ls catalans com ja hem dit es lo catalanisme,) donantloshi á coneixer per tots los medis possibles, tot alló que pot ferloshi obrir los ulls á la rahó, á la justicia y á la dignitat de las nostras ideas; com per exemple, de la historia, nostre brillant passat y la nostra antiga organisació é independencia, pera que, desde aquí vagin comprenent per graus lo que eram, lo que som per causa dels que irónicament se titulan germans nostres, y allá ahont anem; ferloshi apreciar tot lo que constituheix nostres elements de combat, com ho es un d' ells nostra floreixent llengua, usant aquesta en tots los actes possibles y com mes importants millor; y, per fi, estant sempre amatents y previnguts en totas ocasions, que sovint se 'n presentan,

mogudas pe 'l famolench centralisme, pera protestar de la manera mes enérgica com ho ferem en ocasió d' atacarse nostre Códich Civil, y com ho han fet los navarros per un cas semblant, en que figurá al devant de la protesta unánim de la regió, la valenta Diputació foral, digna de tota llohansa per la energía y fermesa que demostrá: qualitats que sols s' engendran en los cors virils de la gent de bon seny que 's desvetllan y sacrifican pera mantenir sens taca la seva dignitat.

¿Y que m' en diu de la conveniencia y necessitat de que 'l regionalisme entri decidament en las lluytas electorals pera portar á las Corts y als Municipis, homes honrats y dignes pera sostenir y defensar enérgicament en lo sí de ditas Corporacions las ideas regionalistas?

Es una qüestió en la que no cal anarhi depressa, perque segons com, seria contraproduhent, donats sos vicis é ilegalitats. No diré que no hagi de procurarse; pero, en tal cas, deu ferse ab molt cuydado á fi de que no se 'ns confonga ab los mateixos partits polítichs, que, quan arriba aquest cas, ja se sab, tenen per norma 'l desvergonyiment y 'l cinisme de cometrer las tupinadas mes escandalosas y que 'ls goberns consenten (si no hi ajudan) tot y essent un acte tan desmoralisador. La qüestió mes important per nosaltres, es la predicació, y fem com la formiga que sempre furga y may para; lo demés ja anirá venint pe 'ls seus passos comptats: fem lo poble pe 'l poble: aixó es lo que convé are com are. No diré que si 's presenta ocasió favorable pera triomfar ab veritable legalitat y justicia, no 's fassi

tot lo que 's puga pera 'l bé de la causa, com pot això succehir en las poblacions que no estan massa dominadas pe 'l caciquisme dels partits militants; pero tenint sempre en compte que 'l regionalisme may ha delinquit y que donats los seus principis, no pot ni deu delinquir, á fi de no desvirtuarlo ni de que puga incorrer ab igual descrédit en que 's troban tots los partits politiqueros ab las trampas electorals.

¿Y no sería convenient que 'l regionalisme se subjectés á una *gefatura* pera la millor direcció de sas empresas?

S' ha de tenir en compte que 'ls regionalistas tenim primer y avants que tot la patria; de manera que tots, del mes sabi al mes humil, som soldats rasos d' ella, no essent per lo tant, necessarias las disposicions mes ó menys arbitrarias de un home que se li dona 'l nom de *ilustre gefe,* perque ha tingut la sort de embaucar als que l' han escoltat en sas xerramecas (passi la paraula); puig los regionalistas ab la idea de patria tenim concretat tot un programa que 's va purificant y desenrotllant ab lo treball assahonat d'Assambleas Catalanistas que tenen lloch cada any y en punt diferent de Catalunya.

¿Donchs y pera 'ls cassos imprevistos ó aislats que poguessin sobrevenir?

Existeix una Junta permanent qu' es la de la *Unió Catalanista* y es la que organisa ditas Assambleas, y en cassos necessaris y especials de molta urgencia, es molt natural que convocaria en forma la mes convenient als representants de totas las entitats y corporacions catalanistas del Primpcipat que constituheixen lo Consell.

¿Trovo qu' encare no s' ha parlat de la forma de gobern que mes convindría al regionalisme?

Es cosa que no deu preocuparnos poch ni molt, y fins devem prescindirne per complert, ab lo fi de poguer sumar mes voluntats y energías, puig lo regionalisme, com ja s' ha deixat demostrat, está comprés dintre un ordre de ideas que 'l mateix pot imperar en la forma *monárquica* que 'n la *republicana*. Quan sia un fet son desitjat triomf, llavors, enhorabona que 'n particular ó colectivament se sostínga y 's manifesti 'l criteri que mes se cregui útil als interessos generals de tota la confederació, sense detriment de la idea qu' está per sobre de tot.

¿No 's podría presentar un exemple d' això, al menys pera 'ls que creuhen obstinadament que 's necessari avants comptar ab una forma ó altre de gobern?

Véjis, donchs, la comparació que pot resultar esser mes ó menys exacta: suposemnos que pera obtenir un producte ó productes de una elaboració especial, lo que primer se fá indispensable son los esforsos en aplegar los recursos pera la adquisició de tot lo mecanisme y 'ls ingredients necessaris pera que puga funcionar degudament y ab bons resultats dit mecanisme; un cop això lograt, estará bé que 's tríhi 'l *maquinista* ó *director* fent de manera que sia aquell que reuneixi mes bonas condicions de inteligencia y fins si 's vol, relativament de *economía*.

¿Y no 's trova 'l regionalisme ab partits polítichs que tenen en son programa consignada certa afinitat ab 'ls ideals regionalistas?

Principalment dos partits, y que poden citarse per la condició d' esser ben extrems y oposats: per una part los *carlins* que desitjan restablir los furs de las antigas nacionalitats, y per l' altra 'ls *federals* que concedeixen certa autonomia á las regions: los primers son obertament *monárquichs* y 'ls segons *republicans*. Ademés, no hi há que donar importancia á molts personatjes polítichs considerats *gefes* ó *semi gefes* de diferentas fraccions políticas, que han fet, perque aixís los hi ha convingut, declaracions francament regionalistas.

¿De tots modos, bo seria sapiguer, quina fora la principal obligació del Cap del Estat, dintre 'l sistema regionalista, ja fos monárquich ó republicá?

Segons la Base 1.ª de la organisació del Poder Central, aprobada en l' Assamblea Catalanista de Manresa, seria la de figurar en lo primer lloch del Cos llegislatiu central en l' Assamblea composta de representants de las regions, elegits aquestos en la forma que cada una estime mes convenient, essent lo número de representants proporcionat al d' habitants y á la tributació, tenintne tres la regió á la que n' hi correspongan menos.

¿Aquesta organisació del Poder Central, quin objecte principal se proposa?

En primer lloch com se veu, 'l que las regions tingan una vera y genuina representació en los assumptos generals del Estat; desterraria per complert lo *cunerisme,* de que tan escandalosament per conxorxas de partit se n' ha abusat y per fi 's lograria moralisar l' administració en tots los rams y que 'l *parlamentarisme* quedés reduhit á

la mes petita expressió, ja que per medi d' ell ha vingut que 's desenrotllés la oratoria buyda y de pura fullaraca pera escalar alts llochs ó empleos, quan lo pahís está desitjós de que ab pocas paraulas se plantejin qüestions prácticas y de trascendencia que 'l portin sense enganys y de un modo positiu y evident, á gosar de un benestar moral y material de que tant necessita y te dret á exigirho; puig que per això ja ho paga prou car cada dia mes.

Are que diu de pagar, me fá pensar en una cosa y es que hi sentit á dir que Catalunya contribuheix als gastos generals del Estat ab una molt notable desproporció y un inmens desequilibri respecte del resto d' Espanya....

Es molt cert que Catalunya paga molt mes que las demés regions, y n' obstant, es de las mes desatesas en sos serveys generals, deventse son principal desenrotllo en varis d' ells, casi exclusivament á las iniciativas provincials, locals y particulars.

¿Y no 's podría patentisar ab números la injusta desproporció de las cárregas contributivas que pesan com llosa de plom sobre Catalunya?

Fer un resúm total es molt difícil: la organisació dels serveys públichs del Estat espanyol ha sigut centralisada de tal manera, que no s' ha trobat medi per are, de comprobar exactament dita desproporció sino en alguns rams sobre 'ls quals han sortit estadísticas oficials, encare que deficients y atrassadas. Axó no vol dir que no's pogués realisar dit estudi comparatiu, quan menys en las Delegacions Provincials de la Hisenda Pública; pero 'ls que ho

han intentat fins al present, han trobat grans dificultats pera alcansar datos positius en totas las Oficinas del Estat, com si pogués resultar perillós que Catalunya arribi á saber lo que li costa la actual centralisació espanyola.

¿Pero 'ls datos recullits en las estadísticas avants esmentadas, no donan al menys una idea de la desproporció tributativa de Catalunya en relació á la d' Espanya en general?

Realment, y al efecte li recomano molta atenció als que li donaré per mostra:

Segons la *Estadística Administrativa de la Contribución Industrial y de Comercio,* corresponent al exercici económich de 89-90, l' Estat cobra pe 'ls conceptes d' Industria, Comers, Professions, Arts y Oficis:

Per cada espanyol, no catalá . . 2'08 Ptas.
y per cada catalá . . . . **4'78** »

aixó es, mes del doble que sos germans d' enllá del Ebro.

Y si la desproporció 's busca en la extensió territorial, trovarém que:

PER CADA KILÓMETRE QUADRAT

no catalá, paga. . . . . . 69'40 Ptas.
y cada un de Catalunya. . . **273'70** »

ó sia quatre vegadas mes que l' anterior. ¿Qué li 'n sembla?

Fixantnos are en la *Estadística general del Comercio exterior de España con sus provincias de Ultramar y potencias extrangeras, en 1891,* trobarém que l' Estat espanyol cobra del comers nacio-

nal en forma de drets d' entrada, impostos sobre la cárrega y descárrega, etz. etz.:

per cada espanyol no catalá . . 5'17 Ptas.
y per cada catalá . . . . . . **26'54** »

es á dir, que 'ls habitants de Catalunya pagan *cinch* vegadas mes. (1)

Finalment, en las estadísticas de la *Intervención general de la Administración del Estado de 89-90,* s' hi troban varias partidas en que 'ls habitants de Catalunya pagan mes del doble que 'ls restants d' Espanya, com son per exemple las de Drets Reals, Timbre del Estat, Redempció del servey militar, etz., y altras també desproporcionadas, si bé no tant contra Catalunya com son las d' inmobles, conreu, cria de bestiar, consums, etz. etz.

¿Mes d' aquest sobrepuig contributiu contra Catalunya, no se n' han de restar los quantiosos gastos que l' Estat ha de ferhi en sas Delegacions y Oficinas Administrativas, regularment majors que 'n altras regions?

Aixís deuria ferse, quan no hi concorregués la circunstancia de que la inmensa majoría de son personal es estrany á la terra catalana, pesant sobre d' ella com lo mes dur dels impostos fins en lo sentit moral; puig sota la influencia de son tracte superficial y lleuger, de sa devoció al luxo y á las diversions barroheras, molts catalans perden son afecte á la terra que 'ls veigé naixer, estrafent son llenguatje, adulterant la sobrietat y modestia de son temperament, debilitant sa activitat y son es-

(1) Datos recullits de la important Memoria que sobre la tributació, llegí don Ferrán Alsina en l' Assamblea Catalanista de Reus, l' any 1893.

perit d' empresa, menyspreuhant sas antigas lleys y abandonant sas sanitosas costums; en una paraula, tot lo mes característich de la rassa catalana, y que fan orígen de sas glorias en lo present, y únich sosteniment de son amor al treball, y consegüent preponderancia industrial en la época moderna.

Ab tot lo que m' acaba de manifestar, m' ha fet compendrer de una manera molt clara, la sobrada rahó d' esser del regionalisme. M' ha fet coneixer una pila d' assumptos que jo, francament ignorava y com jo, no dupto que son molts los catalans que 's troban en igual cas y que sols s' acullen per los viaranys que vólen los polítichs d' ofici. Axó, donchs, per l' efecte que 'n mi ha causat, me fa creure que si s' exerceix una ferma y constant propaganda tal com m' ha indicat molt bé, donant á coneixer á tothom tan poderosos arguments, los resultats han d' esser excelents y progressius y que ben pochs serán los que arribin á renegar de la fé de tan sanitosas com rahonables ideas.

No esperava menos del bon sentir de vosté per l' atenció é interés que ha posat á las mevas humils esplicacions; puig sols aquells que no s' amohinan per res, deixant que tot ho fassin los altres, ó bé aquells que 'ls hi convé l' actual desorganisació espanyola, poden deixar de tenirhi fé en tot quan li he manifestat. Si será aviat ó tart lo triomf ningú ho sab: tot depen de las circunstancias y aquestas devegadas se presentan quan un no s' ho pensa y mes en un pahís tan desgabellat com Espanya.

Pot tardar mes ó menys perque d' enemichs per totas las cosas n' hi han, y l' ensupiment, la igno-

rancia y 'l indiferentisme, encare son grans y per lo tant lo treball també ho es: mes, que á la curta ó á la llarga te rahó de triomfar, no hi há que duptarho com triomfa sempre tot lo qu' es noble y just.

Nosaltres, ben segù que no ho veurém, pero ho veurán nostres fills ó sino 'ls nets ó 'ls de mes enllá; pero fins vull posarlo en lo cas de que aquestas ideas (suposemlo lo mes pessimista y extremat) no s' haguessin d' implantar may; sápiga y entenga que 'l regionalisme servirá sempre d' enérgica y permanent protesta de las fellonías y vilesas que s' han comés y 's cometin en nostre tan desventurat com treballador pahís y de la llarga cadena de trampas y complots polítichs que 'ns deshonran.

¿Sab que trovo estrany que personas que volen passar per sabias é il·lustradas no 's fixin detingudament en la trascendencia d' aquestas ideas y fins n' hi haji algunas que s' atreveixin á motejarlas ignominiosament?

Es perqué uns están tacats del llot del centralisme; altres, ab ànima de dona que inconscienment ho han aprés d' aquestos y altres sugestionats per la flamenquería y demés perniciosas costums qu' en mal hora s' ensenyoriren de nostra terra, tots plegats, no tenint rahons ni arguments sólits pera combatrer, fugen sempre per la part mes *cómoda,* passant á fer vanitosament de *sabis* ab la universalisació de tot lo existent y per existir; y quan no, ja quedan pintats ells mateixos al respondrer ab dicteris y frases las mes de las vegadas impropias de la bona educació. Mes, tant d' aixó, com d' altres fets y cosas no hi há que ferne cabal: son sérs que

sols se preocupan de la materia y passan per aquest mon com una exhalació sens deixar rastre del cumpliment de sos debers. Ademés, per altra part, totas las grans ideas, á través de tots los sigles han tingut enemichs furiosos, y 'l regionalisme, que per de comptat te las portas barradas als que voldrian medrarhi, es una idea, com ja haurá vist, tan noble y enlayrada, que sols poden compendrerla aquells que tingan de primer una inteligencia lliure de caborias de banderías y caciquismes polítichs, y després possehexin una conciencia y un cor ben catalá, ó com si diguessem prou net y especial pera sentirla ab la deguda devoció y ab fervent entussiasme.

Permétim que, en vista de lo que m' acaba de manifestar, li digui bé ó malament lo que m' ha fet venir á la memoria:

Recordo com si fos are, que quan anava á la escola 'l Mestre 'ns predicava (com se suposa en castellá encare que mes de quatre vegadas ho feya en vá perque no l' enteniam) y 'ns deya que entre 'ls debers del home hi havia consignat lo de Patria; d' una patria, que may vaig compendrerla ni sentirla, perque, are ho veig: la presentava disfressada. Avuy, gracias á vosté, la he coneguda; avuy donchs, la sento, la comprench, l' admiro y estich disposat á treballar per ella, ja qu' es mon deber com á bon catalá: procuraré que tots los meus actes contribuheixen á sa regeneració, seguint escrupulosament tot lo preceptuat en los ideals regionalistas, perque estich convensut que son de lley, de rahó y de rigurosa justicia y 'm consideraré digne de pertanyer á tan noble causa.

Poch sab la satisfacció que 'm dona ab sa ingénua declaració, lo que 'm proba que la interlocució no sols li ha sigut agradosa si que també ha operat en sa pensa y en sos sentiments un excelent efecte é impresió; y ademés, al pensar que nostra Patria, la benvolguda Catalunya, té d' avuy endevant un adalit mes pera la seva defensa, que tant la necessita de tots los que volen honrarla com á bons fills, pera que li sia retornada sa verdadera llibertat involucrada en sa indispensable autonomía.

Exclamém, donchs, en totas ocasions, ab lo fervor y entussiasme propi del nostre convenciment y del nostre afecte patriótich.

¡Visca Catalunya!

¡Visca la Iberia regionalista!

ARTICLES

DE LAS

ANTIGAS CONSTITUCIONS DE CATALUNYA

QUE SON CITATS EN LO TRANSCURS D'AQUEST TREBALL

Article 5. Tota autoritat se constituheix y exerceix á Catalunya, mitjantsant lo pacte jurat entre 'l gobernant y 'ls gobernats, de cumplir y fer cumplir al peu de la lletra las Constitucions y Usatjes, á quin amparo están la propietat, las ilibertats y demés drets dels catalans.

Art. 11. La casa catalana está exempta d' allotjaments. Quan en lo poble no existeixin quartels ó fortalesas suficients pera 'ls soldats, comissaris ó altres empleats, está obligat lo cap de familia á cedir la *tercera* part de sa habitació als soldats y la meytat als capitans; *mes no de franch*, mitjantsant un dret de posada que senyalin de comú acort l' aposentador real y 'ls regidors de la població. No ve obligat lo cap de familia á deixar als seus allotjats, llits ni altra cosa mes que la sola habitació.

Art. 18. Ningú sia á Catalunya detingut ó prés sense mérits suficients de culpabilitat y sols per manament del tribunal competent. Sense autorisació podrá la policía capturar á un delinqüent en l' acte de cometre un delicte; presentantlo en aquest cas tot seguit al jutje. Castiguis tot abús d' autoritat ab una multa y la privació del empleo.

Lo detingut sense las formalitats legals podrá alegar excepció de mala captura ó guiatje: y 'l jutje responga en aquest cas ab son salari en lo retart en provehir.

Art. 19. Quedi exempta de presó qui dongués fiansa suficient pera respondrer dels danys y perjudicis, á no esser culpada d' homicidi ó altre delicte que mereixi pena corporal aflictiva. En cas d' esser detinguda de nit, no sia portada á la presó sino à casa del seu fiador.

Als pobres no se 'ls hi exigeix fiansa, pera la llibertat provisional, tan sols jurament.

Art. 20. Ningú sia á Catalunya comdempnat á perdre la llibertat sino per sentencia ferma donada dintre del territori pe 'ls jutjes y las lleys del Primpcipat.

No surti cap causa de Catalunya ni s' executi sentencia de tribunal foraster.

No 's puga sentenciar á un acusat ausent sino es reo de lesa Magestat. Las causas de cada veguería ó batllía deuhen tractarse en las mateixas veguería ó batllía.

Art. 22. Son las presons pera custodia y no pera mortificar als detinguts; los jutjes, baix la seva responsabilitat cuidaràn de que 'ls presos no estigan en llochs foscos, estrets ó humits.

Ningú sia castigat juntament en persona y bens.

Art. 30. Los catalans están exemps del servey de las armas, si 'l Primpcep en persona ó son lloch-tinent no 's posa al devant del exércit.

No poden esser obligats á servir de guarnició en destacaments militars en lo resguart de las fronteras.

No deuhen servir en las guerras fora del Primpcipat ni en las armadas per lo sistema de matrículas de mar, ó altre engany forsós.

La redempció del servey militar, quan es permesa en cassos de convocació general, deu ferse en proporció de la posiciò social de cada hú y no baix un tipo general y uniforme.

Art. 69. Las Corts Catalanas no votaràn subsidi ni donatiu de cap mena fins que 'l Rey hagi donat satisfacció dels *agravis* inferits al Primpcipat.

Art. 82. Pera sufragar los gastos que ocasioni 'l cumpliment de las atribucions de la Generalitat de Catalunya, vendrá censals, repartirá y cobrará la contribució de *Drets del General,* y tindrá aduanas en las fronteras de Fransa,

Aragó, Valencia y á la costa, ab subjecció á una lley especial.

Ni 'l REY NI SA FAMILIA están lliures del pago dels impostos de la Diputació.

Tréguis á pública subasta cada tres anys y entreguis al major licitador l'arrendament de tots los drets del *General* y las Aduanas.

Lo producte dels arrendaments serveixi de garantía y pago dels interessos dels deutes y censals del *General.*

Las Corts fixarán lo sobrant que 's destini á extingir aquellas y á rebaixar las contribucions.

Extingeixintse ab preferencia 'ls censals y deutes extrangers, los de menor cantitat y mes antichs.

La *Generalitat* no prengui diner á mes del 5 per 100 d' interés.

ART. 83. La *Generalitat* pera tot lo referent á sas atribucions, lliure y franca administració dels seus bens, té jurisdicció propia, civil y criminal, y ningú, NI FINS LO MATEIX REY, pot intervenir en ella sense permís ó intancia.»

ARTICLES MES IMPORTANTS

DEL

ACTA FEDERATIVA DE LA CORONA D'ARAGÓ

ARTICLE 1.er L' Estat de Catalunya y Comptats del Rosselló y Cerdanya; 'l d' Aragó, 'l de Valencia, 'l de Mallorca; y 'ls Estats de las duas Sicilias, Milán, Nápols, Corcega y Cerdenya, forman confederació política, una, perpétua é indivisible ab lo nom de CORONA D' ARAGÓ.

ART. 5.nt Presti 'l Rey d' Aragó al comensar son regnat, jurament de conservar indissoluble y defensar la unió federativa, sense que avants d' aquest acte valgui cap homenatje que rebi, ni 's cumpleixi ordre ni manament seu.

ART. 6.é Lo discurs del Trono al obrir las Corts de la Confederació, ha de ser en llengua catalana; y la contestació de la Assamblea en llengua aragonesa. En lo demés, usi cada Estat en las Corts son respectiu idioma.

ART. 8.é Respéctinse las lleys especials y la independencia de cada Estat en lo que no s' oposi als interessos generals de la Confederació.

Cada Estat queda ab la facultat exclusiva de tenir empleats del mateix y la de tenir aduanas y aranzels especials, no obstant de existir un sistema protector general pera tota la Confederació.

ART. 9.é La Confederació té per banderas armas y escut los de Catalunya y com llengua oficial pera las relacions internacionals la catalana.